

Deilephila Elpenor

Avondrood

Tekst en foto's: Jan Matheeussen

Met een harde tik tegen het vensterraam eindigt de vlucht van de avondrood die op weg is naar een TL-buis. Niets geleerd en alsof er niets is gebeurd, zonder een hersenschudding te hebben opgelopen of zijn nek te hebben gebroken, onderneemt hij een nieuwe poging. Luid snorrend bereidt hij zich op de aanval voor en eindigt voor de tweede keer met een luide bons op de dorpel van het vensterraam.

The Elephant Hawk-moth

A brief account of how a specimen of the Elephant Hawk-moth (*Deilephila elpenor*) was caught and photographed.

Pech Een ezel stoot zich, zegt men, geen tweemaal aan dezelfde steen. Een avondrood daarentegen, samen met vele andere nachtvinders, wel honderd keer aan hetzelfde glas. Het schijnt dat nachtvinders door het kunstlicht in de war raken en hun oriëntatie volledig kwijt zijn. Vroeger was dat wel anders: er waren alleen de maan, de sterren en soms een vuurtje als lichtbronnen. We hebben het de nachtvinders door ons kunstlicht dus nogal moeilijk gemaakt.

Nog een aantal malen snort mijn avondrood zijn rondjes over het glas en valt dan plotseling stil. Het lijkt alsof hij het begrepen heeft. Het licht van de TL weerkaatst fel in zijn ogen, net als bij katten in het donker. Is hij kwaad omdat hij zijn zinloze doel niet heeft kunnen bereiken? Dan weet hij nog niet wat hem nog meer te wachten staat! Voorzichtig open ik het raam. Ik schuif een kartonnetje onder zijn witte poten. Hij schrikt, vliegt op, en komt tot de ontdekking dat hij gevangen zit in een glazen pot.

Hij heeft alweer pech gehad: eerst tegen het glas vliegen en dan ook nog gevangen zitten in een glazen pot. Helaas is hij tegen het raam gevlogen van iemand die meer dan normale belangstelling heeft voor vlinders en die een unieke gelegenheid meent te hebben gevonden om hem op de

gevoelige plaat te vereeuwigen. Deze keer wacht hij zijn lot gelaten af. Zijn belangstelling voor de TL-buis is ondertussen verdwenen.

Op de kiek De avondrood mag dus op de foto, net als vóór hem in de loop der jaren zijn familieleden lindepilstaart (*Mimas tiliae*), pauwoogpilstaart (*Smerinthus ocellata*), populierpilstaart (*Laothoe populi*) en anderen. De felheid waarmee hij de avond daarvoor nog op weg was naar een TL-buis is nu, de volgende morgen, volkomen verdwenen. De zon schijnt. Dat betekent voor de meeste nachtvinders stil in een schuilplaats zitten en wachten tot die weer verdwijnt. Mijn avondrood gedraagt zich, ondanks alle drukte om hem heen, als een echte nachtvlinder en verlaat zijn opzichtige schuilplaats dus niet. De enorme stellage (statief en camera) die voorzichtig om hem heen wordt gebouwd, doet hem niet besluiten om ook maar één millimeter van zijn door mij uitgekozen plek af te wijken. Wel gemakkelijk voor mij als fotograaf natuurlijk, maar ook moeilijk. Niets garandeert mij namelijk dat hij niet plotseling, digitaal, op de vleugels zal gaan en mij met niets zal achterlaten.

Hij ondergaat het gedoe echter, net als ik, met het nodige geduld. Met zijn grote, groene facetogen en zijn als een horlogeveer opgerolde roltong laat hij, zeer dichtbij, pas echt goed zien hoe mooi hij is. De bruin met purperrode voorvleugels en purperrood met zwarte achtervleugels vormen een voortreffelijke eenheid met het, bij nadere beschouwing, zeer harige en dikke lijf. Je vraagt je daarbij af hoe het mogelijk is dat hij met zo'n dik lijf toch nog zo voortreffelijk kan vliegen. Je vraagt je ook af wie er bij het zien van zo'n prachtige vlinder nog twijfelt aan de noodzaak tot behoud van onze natuurlijke omgeving. Maar ja, wie ziet zo'n vlinder, en alle andere planten en dieren om ons heen, nou eigenlijk echt?

Avondrood (*Deilephila elpenor*)

De kamperfoelie is voor zijn bestuiving afhankelijk van nachtvlinders zoals pijlstaarten. Zij zijn de enige insecten die met hun lange roltong bij de nectar kunnen.

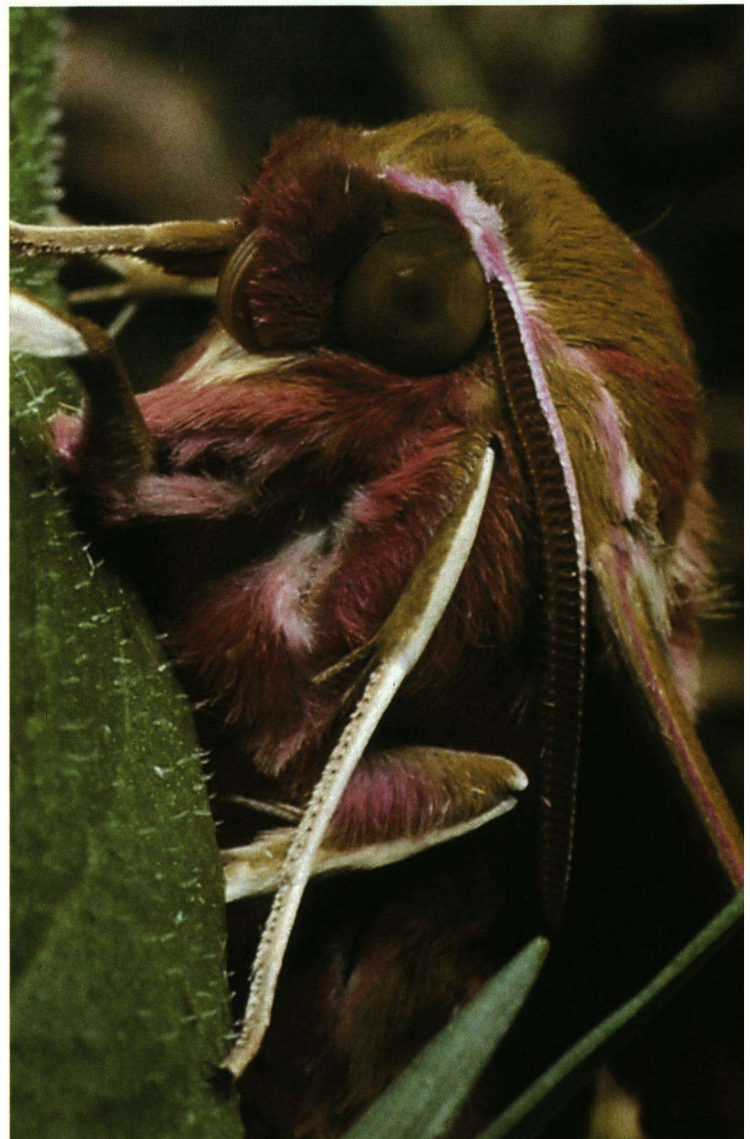
Een aantal uren later, als ik tevreden over het resultaat mijn handel weer inpak blijft het dier nog steeds rustig zitten en verroert zich niet. Pas als de zon verdwijnt komt hij in beweging. Met vliegende vaart zet hij koers in de richting van de dichtstbijzijnde Kamperfoelie van mijn tuin, steekt zijn lange roltong in de diepe buis van de vele bloemen en haalt de achterstand aan nectar van de nacht ervoor weer in. Diezelfde avond vliegt een avondrood met een harde tik tegen mijn venster raam op weg naar een TL-buis. Ezel?

Pijlstaarten De avondrood wordt zo genoemd vanwege zijn prachtige kleuren. Vele pijlstaartvlinders hebben hun naam echter niet aan hun uiterlijk te danken zoals de avondrood, maar worden genoemd naar de plant(en) waarvan de rupsen leven. Het is dus duidelijk dat de wolfsmelkpijlstaart afhankelijk is van soorten uit de plantenfamilie wolfsmelk, de lindepijlstaart van de linde, de ligusterpijlstaart van liguster, de denpijlstaart van dennen, de populierpijlstaart van populieren, enzovoort. Het zijn zonder uitzondering prachtige, grote vlinders. Dikwijls zijn de rupsen zo mogelijk nog mooier. Meestal zijn ze groen en hebben ze een fraaie tekening in de vorm van strepen en vlekken of punten. De naam pijlstaart dankt de familie aan het puntige uitsteeksel op het achterste deel van het lichaam van de rupsen.

De rupsen van de avondrood zijn bruin of groen. Ze hebben op het voorste deel twee paar oogvlekken die bedoeld zijn om eventuele belagers af te schrikken. Het voorste deel van het borststuk is sterk versmald en lijkt een beetje op een slurf. Vandaar dat de vlinder ook wel eens olifantvlinder wordt genoemd. Ze leven van diverse soorten planten, maar het harig wilgenroosje en het smalbladig wilgenroosje genieten hun voorkeur. En dat is dan geluk hebben want beide soorten planten zijn er in grote getale, mede door toedoen van men-

selijke activiteiten. De rupsen leven in ruige terreinen waar hoge kruidachtige planten staan. Tuinen krijgen soms aandacht van de rupsen als er fuchsia's worden gekweekt. Ook die kunnen namelijk op hun menu voorkomen.

Groot en klein Tenslotte noemen we nog even de kleine avondrood (*Deilephila porcellus*), omdat deze pijlstaart zoveel op de soort lijkt waarover we het in dit artikel steeds hebben gehad. Hij is er in bijna alle opzichten namelijk een verkleinde uitgave van. Niet alleen de vlinder, maar ook de rups lijkt veel op *Deilephila elpenor*. Wie een avondrood vindt - en de kans daarop is best aanwezig omdat hij niet zeldzaam is - moet dus goed kijken of hij te maken heeft met de kleine avondrood of de gewone avondrood. Het grootste verschil zit hem, behalve in de grootte, in de kleur van de vleugels die bij de kleine avondrood wat geler is dan bij zijn grote neef.

Met zijn grote groene ogen en zijn als een horlogeveer opgerolde tong staart de avondrood mij aan.